

Тихомир ЈОВАНОВСКИ

„
*Sekoj st at i ~en
pri st ap kon
ekonomi jat a zna ~i
nejzi no unazaduvawe,
so t e{ ki ekonomski,
socijal ni duri i
pol it i ~ki
posl edi ci*
”

Уште на почетокот би сакал да упатам на неколку основни карактеристики на современиот свет, како вовед на натамошните мои укажувања и за други прашања од витално значење за развитокот на меѓународните економски, финансиски, монетарни и социјални односи во сегашниот стадиум на развојот на капитализмот. На прашањето со што се карактеризира меѓународната економска констелација одговорот би бил конципиран на овој начин.

Современиот свет, на економски план, се карактеризира со дезинтеграција на економските и врз основа на тоа и на политичките интереси. Сè повеќе се остварува полицентричност во економските и во политичките погледи, односи и интереси. Имено, иако сè уште постои меѓународен економски поредок и меѓународен монетарен систем (Бретонвудскиот меѓународен монетарен систем), дефинирани и инаугурирани пред повеќе од десет години, со свои институции: економски, трговски, финансиски и банкарски, со своја меѓународна пресметковна единица (Специјални права на влечење) и со своја логика на функционирање, во светот се зголемува бројот на регионални економски, трговски и финансиски институции.

Во светот, до почетокот на деведесеттите години од XX век постоеше и т.н. меѓународен социјалистички економски

имаат различни појдовни интереси кога се во прашање: конципирањето на меѓународниот економски поредок, меѓународниот монетарен систем, меѓународното движење на капиталот, меѓународната ликвидност, динамиката и структурата на стопанскиот развиток, нивото и динамиката на задолженоста и отплатата на долговите, меѓународната поделба на трудот, нивото на стабилност на националните економии итн.

Во современиот свет постои поларизација меѓу земјите, економските региони и групации на земји (развиени земји, земји во развој, неразвиени земји и земји во транзиција), кои поаѓајќи од своите економски, финансиски, социјални и политички констелации, имаат свои гледања, барања и предлози за менување на сегашната констелација. Се јавуваат за овозможување на услови и создавање на економска и политичка клима за остварување на повисоки стап-

НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ ЕКОНОМС

и монетарен систем на земјите членки на Советот на економска взаемнопош (СЕВ), со свои економски, финансиски и банкарски институции, со своја пресметковна валута наречена преводна рубља и со своја логика на функционирање.

Како што спомнав, во современиот свет постојат и регионални интеграциони целини и напори во Западна Европа, Латинска Америка, Азија, Африка, на Блискиот Исток, арапскиот свет итн. Сите тие имаат остварена желба или желба во остварување да имаат своја пресметковна валута, свои банки и свои економски и финансиски институции.

Современиот свет се карактеризира со зголемување на дискрепанцата меѓу развиениот север и неразвиениот југ, со тоа и со сè поголемо дистанцирање на интересите и погледите меѓу нив. Имено, развиените и неразвиените земји

ки на развиток, повисоки стапки на инфлација, со цел динамизирање на својот стопански развиток, поинаков пристап во однос на условите на меѓународното кредитирање и финансирање, поинаков пристап по однос на задолженоста, кои користењето на благодетите од забрзаниот технолошки развој и дополнувањето на недостатокот на домашната акумулација за финансирање на тој развој.

Во сегашната меѓународна економска констелација станува сè поактуелно прашањето: Дали можат да постојат т.н. земји "мотори на конјуктурата", кои ќе влијаат на темпото на стопанската активност во светот. Ако постојат, кои се

КОН СРЕДИНАТА НА СЕДУМДЕСЕТТИТЕ ГОДИНИ НА XX ВЕК СВЕТОТ ВЛЕЗЕ ВО КРИЗЕН ПЕРИОД, КОГО ГО КАРАКТЕРИЗИРА НОВО ЗАОСТАНУВАЊЕ, КОЕ НАВЛЕГУВА НЕ САМО ВО ОБЛАСТА НА ИДЕОЛОГИЈАТА, ПОЛИТИКАТА И БЕЗБЕДНОСТА, ТУКУ И ВО ЕКОНОМСКАТА И ВО ТЕХНОЛОШКАТА СОРАБОТКА И ВО СЕВКУПНОТО ДУХОВНО ТВОРЕШТВО И ЖИВЕЕЊЕ. СЕ ЈАВИЈА ИЗРАЗИТИ ОДНОСИ НА НЕОКОЛОНИЈАЛИЗАМ. ВО ИСТО ВРЕМЕ СВЕТСКОТО СТОПАНСТВО ДОЖИВУВА СЛОЖЕНА КОНФУЗИЈА ВО КОЈА СЕ ДОАЃА ДО СЕ ПОТЕШКИ БЛОКАДИ НА ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА ПОСТОЈНИТЕ СТРУКТУРИ, МЕХАНИЗМИ, ИНСТИТУЦИИ НА СИСТЕМОТ, НА КРИТЕРИУМИТЕ НА РАЗВОЈОТ И НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ И АКО СЕ ПОГЛЕДНЕ СЕ ЗАЕДНО ТОА ИМА ДОЛГОРОЧНИ ПОСЛЕДИЦИ. МЕЃУ ДРУГОТО ТОА ГО ПОТТИКНУВАШЕ НАТАМОШНОТО ЈАКНЕЊЕ НА ВОЕНО-ИНДУСТРИСКИОТ КОМПЛЕКС, ШТО РЕПРОДУЦИРА СЕ ПОИЗРАЗЕНА МИЛИТАРИЗАЦИЈА НЕ САМО НА ПРОИЗВОДСТВОТО, ТУКУ И НА ТЕХНОЛОГИЈАТА И НА НАУКАТА.

тие земји. Дали сè уште станува збор за САД или тие полека го напуштаат меѓународниот економски трон?

Во современиот капитализам и натаму останува неговата основна противречност меѓу трудот и капиталот, која и натаму се заострува во внатрешниот политички живот на капиталистичките земји. Кон таа противречност се надоврзуваат нови противречности меѓу самите капиталистички структури, во прв ред меѓу државите (државната потрошувачка) и растечката концентрација на приватниот капитал (транснационалните корпорации). Потоа тоа се пренесува меѓу поедини земји и вкупната меѓународна заедница, ниво на кое капитал-односите се интернационализираат. Глобална последица на таквите движења е противречноста меѓу обемот и распоредот на производните сили и производните односи во светот, кои заостануваат зад нив. Тоа доведува до криза во системот на

меѓународните економски односи. Од таму е генериран и расчекорот меѓу општите политички декларации за демократизација на меѓународните односи и стварната економска нерамнотежа, нерамноправност и експлоатација.

Кога се разгледуваат основните тенденции, карактеристики и перспективи на развојот и на меѓународните економски односи, се доаѓа до сознание дека од средината на XX век до почетокот на седумдесеттите години на тој век, гледано од меѓународен аспект, неколку моменти влијаеле на промените во структурата и системот на меѓународните односи. Некои од тие моменти дејствуваат во насока на ширење на просторот за развој и за соработка во светот. Тука би ги спомнал: процесите на радикална политичка деколонизација, процесите на политички и социјални трансформации на голем број земји, силната индустријализација која опфа-

тила голем број нови независни земји и речиси експлозивно зголемување на меѓународните текови на стоки, услуги, капитал и работна сила. Во исто време, во истиот тој период, се јавиле нови моменти во кои подоцна треба да се бараат првите манифестирани видови кризи во светското стопанство и во меѓународните односи. Поради тоа, во тоа време значително се заостриле старите и се јавиле нови поделби во светот, почна нова трка во вооружувањето како последица на натпреварот меѓу суперсилите и блоковите, дојде до продлабочување на економскиот и технолошкиот јаз меѓу развиените и земјите во развој. Потоа, светот се соочи со демографска експлозија, недостаток на храна за голем број население и со релативна исцрпеност на суровините, енергетските и просторните ресурси, поточно со нарушување на еколошката рамнотежа.

Кон средината на седумдесеттите години на XX век светот влезе во кризен период, кого го карактеризира ново заостанување, кое навлегува не само во областа на идеологијата, политиката и безбедноста, туку и во економската и технолошката соработка и во севкупното духовно творештво и живеење. Се јавија изразити односи на неокOLONИЈАЛИЗАМ. Во исто време светското стопанство доживува сложена конфузија, во која се доаѓа до сè потешки блокади на функционирањето на постојните структури, механизми, институции на системот, на критериумите на развојот и на меѓународните економски односи и ако се погледне сè заедно тоа има долгорочни последици. Меѓу другото, тоа го поттикнуваше натамошното јакнење на воено-индустрискиот комплекс, кој репродуцира сè произразена милитаризација не само на производството, туку и на технологијата и на науката.

Сепак, во таков кризен амбиент современиот свет влезе во период на технологија на индуцирани структурни трансформации. Под влијание на новите технологии се трансформира и начинот на производство, се вршат сложени промени во социјалната структура, се создаваат можности за брзо комуницирање меѓу луѓето на широки простори, се менуваат содржината и начинот на духовното творење. Новите технологии предизвикуваат реструктурирање и во сите традиционални производства. Се менува традиционалниот однос меѓу материјалните и човечките фактори на производството. Битно се менува количеството на трудот потребно за производство, тоа се намалува а самиот труд станува повеќе креативен и помалку присилен труд. Во центарот на новата технолошка структура стои нов пар на чудесна моќ: компјутер-информација. Индустријата на знаење станува водечка индустрија, зад која стои моќна енергија, а тоа е науката како посредна производна сила и нејзина техничка примена.

И НА МЕЃУНАРОДНАТА КА КОНСТЕЛАЦИЈА

